

Krejčí, Karel

Z rukopisné sbírky *Collectio major manuscript. hist. v Kluži*

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. D, Řada literárněvědná. 1960, vol. 9, iss. D7, pp. [183]-190

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/107789>

Access Date: 01. 12. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

KAREL KREJČI

Z RUKOPISNÉ SBÍRKY COLLECTIO MAJOR
MANUSCRIPT. HIST. V KLUŽI

Laskavostí dr. Jána Mišianika, vědeckého pracovníka Ústavu pro slovenskou literaturu v Bratislavě, dostaly se mi do rukou 4 fotokopie německého rukopisného textu *Von Paschkwill Schriften und schändlichen Liedern*, který Mišianik našel na studijní cestě po Rumunsku na str. 98—99 XXXII. svazku (obsahujícího *Mährische Landtage 1609—1615*) Keményiho rukopisné sbírky *Collectio major manuseriptorum historicorum*, uložené v rukopisném oddělení Universitní knihovny v Kluži, A. T. XXXII.

Při bližším prozkoumání uvedených fotokopií jsem zjistil, že jde o usnesení Moravského zemského sněmu proti šíření paškvilů a hanlivých písní, které se co do obsahu plně shoduje s českým usnesením, jak je nacházíme v Památkách sněmovních V, fol. 460, i v sněmovním tisku A 6 z roku 1609, uložených ve Státním archivu v Brně. Toto usnesení má význam i pro literární historii; cituje je podle Františka Kameníčka (*Zemské sněmy a sjezdy moravské III, 1905, str. 212, pozn. 1*) např. prof. J. Hrabák ve studii *Protipanská Cantilena inhonesta z šestnáctého století*, kterou otiskl nejprve ve *Sborníku prací filosofické fakulty university v Brně* (roč. IV — 1955, řada literárněvědná D 1, str. 87—99) a pak doplněnou pojal do svých *Studií ze starší české literatury* (Státní pedagogické nakladatelství, Praha 1956, str. 182—202). Hrabák si v této studii všimá tzv. časových písní, provázejících sociální a politické zápasy 15.—17. století, jimž dřívější literární historie nevěnovala pozornost buď vůbec nebo které zaznamenávala jen čistě bibliograficky.

Že obě usnesení (německé a české) jsou na sobě vzájemně závislá a obsahově totožná, to ukazuje jasně srovnání německého rukopisného textu jak s původním rukopisným textem českým, tak s českým sněmovním tiskem A 6 (podle něhož byl německý rukopisný text přeložen); připojuji fotokopii německého rkp. textu a jeho přepis a fotokopii českého sněmovního tisku.

Vedle problému, jak a kdy se německý rukopisný text dostal do Rumunska, který nechávám zatím nevyřešen a k němuž snad své slovo řeknou příslušní odborníci, jde o to zjistit, které z obou usnesení je časově dřívější, jinými slovy, co je originál a co překlad. České sněmovní usnesení je zcela bezpečně z roku 1609 (z téhož roku je také sněmovní tisk A 6), tedy z doby, kdy na Moravě byl zemským hejtmanem Karel Starší z Žerotína, o němž je známo, že dbal úzkostlivě na to, aby všechna usnesení zemského sněmu byla psána česky. Už z tohoto faktu samotného vyplývá, že české usnesení je nutně prvotní a že německé je jeho pozdějším překladem. Rukopis, ve kterém se německý text zachoval, je podle písma třeba klást zhruba do poloviny 18. století. Vedle písma rukopisu, napsaného dovedným kancelářským písařem, zdá se pro tento údaj svědčit i jeho podoba jazyková. Tento časový odhad je zatím jenom přibližný a opírá se o souhlasný názor předního pracovníka v oboru paleografie a diplomatiky, prof. Jindřicha Šebánka.

Von Paschkwill Schriften
und schändlichen Liedern

Gleichwie anjetzo vor nicht lang verflossenen Zeiten wiederum vorkommet: daß einige verwägene Leüte verschiedene schändliche, Ehrenlose, unverschämte, unerweisliche, nachtheilige Zetteln und Schriften, die insgemein Paschkwill benamset werden, wie auch verächtliche, niederträchtige wider die Ehrbarkeit gestellte Lieder, Mählereyen und deme ähnliche Unzulässigkeiten, wo durchaus nur die höhere und niedere wohlverhaltene Personen an ihren Ehren und guten Namen (.mit Zusichnehmung auch der Heil. Schrift.) vermessentlich, widerrechtlich und rächtheilig angegriffen, sondern auch denen Oberkeiten selbst auf nemliche Art in Ländern und Kreisen lächerlicherweise herumtragen, heimlich auswerfen und unter die Leüten austreuen. Da aber solches zu keiner Liebe des Nächstens und Einigkeit gereichet, sondern die menschliche Gemüther eins gegen das andere desto mehr verbittert und aufbringt; als wollen wir all solches mittelst gegenwärtigen Landtag ernstgemessenst verboten haben mit dieser verbindlichsten Erinnerung: daß wer nur aus geistlich — oder weltlichen Personen aus wessen immer Grunde in Zukunft ohne einniger Ausnahm obigen Verbot übertreten, und solches über ihn erwiesen, auch wann jemand von Eingangs benannten Verbrechern einige Wissenschaft hätte, und diese der Oberkeit, unter wessen Gebieth er angehörig, nicht anzeigen, oder bey wehme bedöfterte Paschkwill und was deme anhängig erfunden, und woher ihme solche zugekommen, weiters von sich nicht ableinen können sollte, diese und derley Übertretern seyen als Stöhrer des allgemeinen Bestens anderen zum Beyspiel vermag Ausmessung der Rechten am Hals zu bestrafen.

O paškvile spisy a písňě hanlivé

A jakož teď nedávných časův zase povstalo, že někteří nevážní lidé všelijaké hanlivé, důtklivé, nestydaté a nedůvodné, zrádné cedule a spisy, kterýmž vůbec paškvile říkají, obecného dobrého rušitelé trestání býti mají, tolikéž písničky hanlivé a potupné i hanebná malování a těm podobné věci, v nichžto netoliko vyšším i nižším dobře zachovalým lidem na jich cti a dobré pověsti (berouce sobě

v některých i Pisma svatá ku pomoci), nevázně, zrádně a potupně utrhají, ale také i samé vrchnosti tím způsobem po zemích a krajinách je posměšně roznášejíc potajemně metají a mezi lidí roztrušují. Což poněvadž k žádné lásce a svornosti neslouží, nýbrž větší roznicení myslí jedněch proti druhým působí, to tímto sněmem dokonce zapovídáme. Jestli by pak kdokoliv buď z duchovních neb světských na čtchkoliv gruntech potomně (nevynímajíc v tom žádného) co se takového dopustil a na něj to vyzvězeno, tolikéž kdo by o takových spisovatelích věděl, toho vrchnosti, pod kterouž by náležel, neoznámil anebo při kom svrchu oznámené věci spatřeny byly a odkudžby je dostal, to od sebe odvésti nemohl, ti a takoví podlé vyměření právního na hrdle jiným ku příkladu jakožto obecného dobrého rušitele trestáni býti mají.

AUS DER MANUSKRIPTSAMMLUNG COLLECTIO MAJOR
MANUSCRIPT. HIST. IN CLUJ

Das vorliegende deutsche Manuskript Von Paschkwil-Schriften und schändlichen Liedern, das vom wissenschaftlichen Mitarbeiter der SAV in Bratislava (Slowakische Akademie der Wissenschaften), Dr. Ján Mišianik, in Keményis Handschriftensammlung Collectio major manuscriptorum historicorum in der Universitätsbibliothek von Cluj gefunden wurde, stimmt inhaltlich mit dem tschechischen Beschluß des Mährischen Landtags (vgl. Památky sněmovní, V, Fol. 460) sowie mit dem entsprechenden Landtagsdruck A 6 überein, die aus dem Jahre 1609 stammen. Der deutsche Text reiht sich nach Schriftart und Sprache etwa in die Mitte des 18. Jahrhunderts. Die Frage, wann und wie dieser Text nach Rumänien gelangte, wird einstweilen offen gelassen in der Hoffnung, daß kompetente Fachleute ihr Wort dazu sagen werden.

K.K.

ИЗ РУКОПИСНОЙ КОЛЛЕКЦИИ COLLECTIO MAJOR
MANUSCRIPT. HIST. В КЛУЖИ

Немецкий рукописный текст Von Paschkwil Schriften und schändlichen Liedern, найденный доктором Яном Мишиаником, научным сотрудником Словацкой Академии Наук в Братиславе, в рукописной коллекции Кеменя Collectio major manuscriptorum historicorum в Клужи, полностью совпадает по содержанию с чешским постановлением Моравского Земского Сейма (см. „Памятники сейма“ V, Fol. 460!) и с сеймовой печатью А 6, которые бесспорно относятся к 1609 году. Немецкий рукописный текст в соответствии с письмом рукописи, а также по языковой общности можно отнести примерно к половине 18 века. Вопрос, как и когда этот памятник попал в Румынию, мы оставляем пока открытым и надеемся, чтоб об этом скажут свое слово соответствующие специалисты.

Перевела Л. Ондржейова

Von Raſchwil Schriften und ſchänd.
 „Liſnu Lindnu.

Flaufen in ruymty hon uiff lauy knaſt.
 „pnnu Qnitan windnuu hon bouunt.
 uſſ minnyn hon wägnun dñtñ gnupſ.ii.
 „dnun, pſeudluſn, ſhanuloſn, uuhannſen.

Obr. 1.

Obr. 1 až 3. Fotokopie něm. rkp. textu z Collectio major . .

Honbten, und polieret oben zu erwählen,
 und wenn jemand von Feigheit brenn-
 eten Parochianen einigen Schaden
 thut, und nicht von Obacht, unter
 weyren Gehorsam zu verzeihen, nicht zu
 vergelten, wenn bey unserm höchstem
 Hofgericht, und wie man ausserung vor-
 schickten, und was man sonst zu thun
 kann, wider ihn zu thun, nicht ablassen
 können sollen, insonderheit in
 Landen, bey uns als Obacht, und all-
 gemeinlich Landesverwehru zu thun.
 Sondern auch die Verzeihung des
 Herrn am Hof zu erhalten.

Von Beschreibung der Fäheren und dazu gehörigen Tugenden.

Die Fäheren sind die Tugenden, die die Fei-
 gheit, und die Tugend in dem Lande sind,
 die man nicht verzeihen, und nicht zu thun
 sollent, oben ist, was bey uns
 handlungnen, die man nicht verzeihen
 kann, wenn man ist, als wenn man
 nicht verzeihen, wie solches bey uns
 handlungnen, wie solches bey uns
 und die man nicht verzeihen, wenn man
 nicht verzeihen, wenn man nicht verzeihen

to / y ginů křečů w Zemi Bydlegi / Kdžby co takowého / coby nějaké nebezpečnstwj neb škodu, neb neřád, s sebau neslo / doslechli / od ginů se dowěděli / aneb sami očitě spatřili: To y hned / jakožto mlsowinijey Wlasti swe mile / neprodleně Panu Heytmannu štrze psaní / neb osobně / w známost wwedli. A Ge^o M^o Pan Heytman / nemohlby toho sám, podle Auřadu sweho, opatřiti / obestřice k sobě Gich M^u Nejvyššij Pány Auřednījy a Saudce Zemské / a Gich M^u to w známost wwedate / bude mocy wedle wváženij wěcy / s Gich M^u wtom dále, jakž potřeba vkaže, postupowati.

O Passwille Spisy a Býsně hánliwé.

Akož teš nedávných časůw zase powstalo / že některij newážnij Lide / wšselizaké hánliwé / důtkliwé / nestydaté / a nedůwodné / zrádne Cedule a Spisy / kterýmž wůbec Passwille tůtagů / Tolič Půsmičky hánliwé a potupné / y hanebná malowánij / a tům podobné wěcy: W nichžto nestoliko Wyzššijm y nižššijm dobře zachowalým Lidem / na gich Cti a dobře powiřti (berauce sobě w některých y Půjma swatá ku pomocy) newážně / zrádne a potupné wřhagů / Ale také y same Wřchůnosťi tīm spůsobem po Zemiých a Kraginách ge pošimššně roznáššegů / po tagemně metagů / a mezy
Lidij

Obr. 4.

Obr. 4 až 5. Fotokopie čes. sněmovního tisku A6 z r. 1609.

Lidů roztrusuj. Což poněwadž k žádně Lásce a swornosti neslaužij / nybrž wětšij rozntcenij myslí gedněch proti druhým působij / to tujnto Sněmem dokonce zapowidáme. Gestliby pak kdo koliw buď z Duchowných neb Swětšých / na čijch koliw Gruntech / potomně (newynimaguje wtom žádně ho) co se takoweho dopustil / a na něj to wyzwoš zeno / tolikěž kdoby o takowých Spisowateljch wěděl / toho Wrchnosti, pod kteraužby náležel, ne oznámil / anebo při kom swrchu oznámené wěcy spatřený byly / a odkudžby ge dostal, to od sebe odwesti nemohl: Ti a takowij / podle wyměření Práwnjho / na hrdle / jinym ku přjkladu / jakožto obecněho dobreho ruffytele / trestáni býti magij.

¶ prowozowánij Mysliwosti / a Mysliwcůw chowánij.

¶ Poněwadž ten Artykul o Mysliwosti / giž prwe w Zúženij Zemském obsážen / a dobře wygadčen / nadto y negedněmi předěšlymi Sněmowanjimi suessenými připomenut gest. Na tom gsmě se snesli / aby při tom zústáno bylo / a Kuka nad tujm se držela. A kdoby tak Gruntůw Pozemských dědičných neměl / ten žádný aby Mysliwoce nechowal. Lečby mu toho Saused přal / aneb na to nýřať obdarowánij měl.

¶ Cho.